

ԲԱԺԻՆ 4. ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՈՒԹՅԱՆ ԳԻՏԱՃՅՈՒՂԵՐ
РАЗДЕЛ 4: НАУЧНЫЕ ОТРАСЛИ ПЕДАГОГИКИ
SECTION 4: SCIENTIFIC BRANCHES OF PEDAGOGY

UDC 37.013.42

DOI 10.46991/educ-21st-century.v6.i1.126

**ՆՅՅՐՈՒԼԶՎԱԿԱՆ ԾՐԱԳՐԱՎՈՐՄԱՆ ԲԱԶԱՅԻՆ ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱՆԵՐԻ
ԴԵՐԸ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԻ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՄԱՆ ՍՈԴԵԼՈՒՄ**

Ղազարյան Արևիկ

մանկ. գիտ. թեկն., դոցենտ

Երևանի պետական համալսարան,

Հայաստանի Հանրապետություն

arev.ghazaryan@ysu.am

<https://orcid.org/0000-0003-0231-2844>

Ամփոփում

Համառոտ ներածական: Արհեստական բանականության կիրառումը տարբեր ոլորտներում մարտահրավեր է մասնագիտական դաշտում մրցունակ լինելու համար: Ժամանակի հրամայականն են մասնագիտական աքմեի բարձրացումը, մասնագետների գործառնությունների անընդհատ կատարելագործումն ու վերապատրաստումները՝ հիմք ընդունելով տարբեր գիտությունների միջգիտական աղերսները, նորագույն տեխնոլոգիաների տիրապետումն ու կիրառումը: Այս մեկնարկամբ անմասն չի մնում նաև սոցիալական մանկավարժը, որը երեխայի հետ աշխատանքի ընթացքում հաղորդակցական մոդելում կիրառում է տարաբնույթ տեխնոլոգիաներ գործունեության արդյունավետությունը բարձրացնելու ակնկալիքով: Որքան ինտեգրալ գիտությունների համատեքստում է դիտարկվում սոցիալական մանկավարժի հետագա զարգացումը, այնքան անհրաժեշտություն է առաջանում տիրապետելու հարակից գիտությունների տեխնոլոգիական բաղադրիչներին, ինչը հնարավորություն կտա նրան նոր որակով և ձևաչափով իրականացնելու մասնագիտական պարտականությունները: Սոցիալական մանկավարժի գործունեության մասնագիտական ոլորտները բազմաբնույթ են, հետևաբար նրա կողմից իրականացվող գործառնությունները բազմազան: Այս դիրքորոշմամբ որքան համալրվում է հետազոտող մասնագետի մեթոդական զինանոցը, այնքան մեծանում է հաջողություն ունենալու հնարավորությունը, փոքրանում են ռիսկերը: Սոցիալական մանկավարժի գործառնությունների կիրառումը զարգացման նոր որակի կհասնի մասնագիտական աքմեում, եթե նա իր գործունեության ընթացքում փորձի կիրառել ներդրելիական ծրագրավորման գիտելիքներ, բազային տեխնոլոգիաների բաղադրիչներ: Ներկայումս ներդրելիական ծրագրավորումը (ՆԼԾ) դադարել է մենաշնորհ լինել հոգեբանների, հոգեբույժների, ՄՌԿ-ոլորտի մասնագետների, բժիշկների, բիզնեսմենների գործունեության համար: Կիրառելով տարաբնույթ ախտորոշման, կանխատեսման, կանխարգելման և արտթերապևտիկ տեխնոլոգիաներ, սոցիալական մանկավարժը իր պրակտիկ գործունեության ընթացքում մասնակի ներառում է ներդրելիական բազային տեխնոլոգիաներից բաղադրիչներ, որոնք հնարավորություն են տալիս առավել արդյունավետ իրականացնելու աշխատանքը:

***Բանալի բառեր՝** ներդրելիական ծրագրավորում, կատարելագործման շրջանակ, բազային տեխնոլոգիաների բաղադրիչներ, հաղորդակցման մոդել:*

Հիմնախնդիրը. Հիմնախնդիրն է քննարկել և վերլուծել ներդրելիական ծրագրավորման բազային տեխնոլոգիաների բաղադրիչների կարևորությունը սոցիալական մանկավարժի հաղորդակցման մոդելում:

Հիմնախնդրին առնչվող արդիական հետազոտությունների և հրատարակությունների վերլուծություն: Հիմնախնդրի տարբեր ասպեկտները ուսումնասիրվել են գիտնականների կողմից՝ ոլորտային առանձնահատկությունները հաշվի առնելով, սակայն բոլորի հիմքում մեթոդաբանական անկյունաքարը ներյուլեզվական ծրագրավորման (ՆԼԾ) սկզբունքներն ու բազային տեխնոլոգիաներն են (Ռ. Բենդլեր, Դ. Գրինդեր, Ռ. Դլինտս, Ռ. Նադոյան, Է. Ասիրյան, Վ. Պապոյան, Մ. Մադաթյան):

Հոդվածի շրջանակում իրականացվող հետազոտության նպատակը: Հետազոտության նպատակն է ուսումնասիրել, վերլուծել ներյուլեզվական ծրագրավորման (ՆԼԾ) բազային տեխնոլոգիաների բաղադրիչները և դրանք կիրառել սոցիալական մանկավարժի հաղորդակցման մոդելում:

Գիտական նորույթը: Ուսումնասիրվել ու վերլուծվել է ներյուլեզվական ծրագրավորման բազային տեխնոլոգիաների բաղադրիչների դերը սոցիալական մանկավարժի հաղորդակցման մոդելում:

Հիմնական նյութի շարադրանքը: Միջանձնային հաղորդակցական մոդելները բազմաթիվ գիտությունների ուսումնասիրության առարկան են: «...Մարդկային հաղորդակցման և վարքաբանական մոդելները կարող են արդյունավետ կիրառվել հոգեբուժության, հոգեբանության, մանկավարժության, մենեջմենթի փոխադարձ առնչություններում...» [1,301]: Սոցիալական մանկավարժի մասնագիտական գործունեության հաջողության գրավականներից մեկն էլ երեխաների հետ հաղորդակցման արդյունավետ մոդելի ձևավորումն է, որի ընթացքում սոցիալական մանկավարժի նպատակն է ստեղծել երեխայի պահանջմունքների բավարարման համար անվտանգության, հոգեբանական բարենպաստ մթնոլորտ, սոցիալական, իրավական, հոգեբանական, մանկավարժական մեխանիզմների օգնությամբ կանխարգելել և հաղթահարել այն բացասական երևույթները, որոնք գոյություն ունեն ընտանիքում, դպրոցում [2,167]: Հաղորդակցման ընթացքում սոցիալական մանկավարժի գործառույթները չեն սահմանափակվում միայն կոնկրետ իրավիճակից լուծումներ գտնելով, այլև ներառում են աջակցություն երեխաների սոցիալական հմտությունների զարգացման և դրական սոցիալական փորձի ձևավորման ուղղությամբ: Սոցիալական մանկավարժի գործունեությունը կյանքի դժվարին իրավիճակներում հայտնված երեխաներին օգնության հենասյուն դառնալն է, իսկ դա հնարավոր է փոխադարձ վստահության, հարգանքի, հանդուրժողականության պայմաններում: Սոցիալական մանկավարժը զարգացնում է իր մասնագիտական կարողություններն ու հմտությունները հարակից գիտաճյուղերից, մասնավորապես ներյուլեզվական ծրագրավորումից (ՆԼԾ) նոր տեխնոլոգիաներ ու հնարներ կիրառելով: Սոցիալական մանկավարժն իր ախտորոշման, կանխատեսման, կանխարգելման գործառույթների լիարժեք իրականացման համար կարող է օգտագործել ՆԼԾ չափաբերման (կոլիբրովկայի՝ հոգեբանական վիճակի «ընթերցում»), Սատիրի հաղորդակցման կեցվածքային մոդելների հնարավորությունները:

Ինքնատիպ է ՆԼՊ բազային տեխնոլոգիաների կիրառման պայմաններում հաղորդակցական մոդելների 5 տիպերի դասակարգումը, որոնք սոցիալական մանկավարժը կարող է կիրառել իր գործառույթներին համապատասխան. 1. բժշկական, երբ հաղորդակցվողը փորձում է բուժել, 2. ինտերակտիվ, երբ համագործակցելով փորձում են լսել, 3. հոգեբանական, երբ բացատրում են խնդիրը, 4. պատճառաբանող, երբ փորձում են բացահայտել պատճառները, և 5. պրագմատիկ, երբ հաղորդակցվողը պրակտիկ օգնում է [3,154]: ՆԼԾ ստեղծողները հաստատում են հաղորդակցման ընթացքում նյարդաբանական գործընթացների, լեզվի (խոսքի) և վարքի ձևերի (ծրագրավորում) միջև

կապի գոյությունը և, իհարկե, հատուկ տեխնիկաների միջոցով ցանկալի նպատակին հասնելու հնարավորությունը: ՆԼՕ տեխնիկաներն ուղղված են մոդելավորելու մարդկանց վարքը, որոնք հաջողության են հասնել որոշակի ոլորտում և ձեռք բերել հմտություններ: ՆԼՕ բազային տեխնոլոգիաները հիմնականում չորս են.

1. խարխալավորում – տեխնիկաները օգնում են ծրագրավորել աշխատանքային գործունեությունը, գրանցել հաջողություններ, նպատակների ծրագրավորումն ու իրագործումը,

2. ճոճք-տեխնիկաները օգտագործվում են հիմնականում «ես»-ի կատարելագործման նպատակով, ինքնավստահությունը բարձրացնելու համար, իրական ես-ին հասնելու ակնկալիքով,

3. մանիպուլյացիոն տեխնոլոգիաներ [4]:

Սոցիալական մանկավարժն իր գործառնությունների կիրառման ընթացքում գրեթե բոլոր հաղորդակցման տիպերին առնչվում է: Նա կարող է ախտորոշման, կանխարգելման և վերականգնողական տեխնոլոգիաները համակցել Գ. Բեյտսոնի «Տրամաբանական մակարդակների համակարգ» մարտավարության հետ: *Առաջին մակարդակը շրջապատն է*, որտեղ տեղի են ունենում երեխայի կյանքում տարաբնույթ փոփոխություններ: Սոցիալական մանկավարժը դիտարկում և վերլուծում է երեխային շրջապատող միջավայրը: Վերլուծությունը սկսվում է երկու հարցադրումների պատասխաններով՝ ե՞րբ և որտե՞ղ: Եթե հարցադրման ընթացքում ծագում են խնդիրներ, ապա դրանք սոցիալական մանկավարժն այս փուլում փորձում է լուծել առանց բուն պատճառները պարզելու՝ մեխանիկական գործողություններ կատարելով:

Երկրորդ մակարդակը *վարքային դրսևորման մակարդակն* է: Երեխան, հայտնվելով որևէ միջավայրում, սկսում է գործողություններ կատարել (խոսել, զգացմունքներ դրսևորել, շարժվել): Այս մակարդակում հնչում է հետևյալ հարցը՝ ի՞նչ եք դուք անում կամ ի՞նչ արեցիք: Վարքային մակարդակը բազմաբնույթ է և բարդ:

Երրորդ մակարդակը *կարողությունների և հնարավորությունների մակարդակն* է: Այս կամ այն գործողությունը կատարելու համար պետք է ձևավորել կարողություններ: Հնչում է ինչպե՞ս հարցադրումը: Համակարծիք ենք այն պնդմանը, թե կարողությունների ձևավորումն առավել բարդ է, քան բուն վարքագծի ձևավորումը: Կարողություններ ձևավորելով՝ մենք ընդլայնում ենք հաղորդակցման դաշտը և երեխաների ինքնադրսևորման հնարավորությունները: Այս մակարդակին հաջորդում է չորրորդ՝ *համոզմունքների և արժեքների* մակարդակը: Հարց է առաջանում, եթե իրագործվել է երրորդ մակարդակը, ապա երեխան ինչո՞ւ ցանկություն չունի իրականացնելու գործողությունը: Սոցիալական մանկավարժը ձևավորում է ինչո՞ւ հարցադրումը: Երեխան հաղորդակցման ընթացքում գիտակցաբար կամ անգիտակից արձագանքում է իր շրջապատող միջավայրում տեղի ունեցող փոփոխություններին, որով պայմանավորված՝ դրսևորում է վարքագիծ: Եթե երեխան վստահ չէ իր գործողության կատարման վրա (երգել, պարել, նկարել, սովորել...), ապա նրա մոտ չեն դրսևորվում այդ գործողությունները կատարելու հնարավորություններն ու կարողությունները: Արդյունքում երեխան դրսևորում է խոսափող, նյարդային, երբեմն ագրեսիվ վարքագիծ, ձևավորվում է թերարժեքության բարդությ, որն առաջացնում է ներքին կոնֆլիկտ: Շրջապատը հաճախ արձագանքում է երեխայի վարքագծային դրսևորման հետևանքին՝ առաջին հայացքից տրամաբանորեն կապեր չտեսնելով պատճառահետևանքային ընթացքի մեջ: Սոցիալական մանկավարժը, հաղորդակցման մոդելում երեխայի մոտ դիտարկելով զարգացման այս մակարդակները, պետք է շտկի իրավիճակը՝ երեխայի վարքագիծը ել-

ման կետ բերելով: Հաղորդակցման ընթացքում երեխան պետք է կարողանա պատասխանել «ո՞վ» եւ «եւ» հարցադրմանը (սկզբնական փուլում մասամբ գիտակցված): Հարցադրմանը կհաջորդի ի՞նչ կարող եմ ես անել, ինչո՞ւ, ի՞նչ նպատակով»: Ներդրողի գիտակցական ու հոգեւոր մտիկ մակարդակներում ստեղծվում են տրամաբանական կապեր, որոնք հնարավորություն են տալիս երեխային հասկանալու և վերլուծելու, թե ինչու է իր մոտ ձախողվել, որն է պատճառը, ինչպես հասնել հաջողությունների: Այս մակարդակում սոցիալական մանկավարժը կիրառում է համոզմունքների ու արժեքների փոփոխման և նոր արժեքների ձեռքբերման տեխնիկաները:

Սոցիալական մանկավարժը, օգտագործելով չափաբերում (կալիբրովկա) երեխայի հետ հաղորդակցման մոդելում, կարող է երեխայի «դիրքորոշման ընկալման» փոփոխություն մտցնել՝ կիրառելով «կատարելագործման շրջան» տեխնիկան [5, 154], որն օգնում է բարձրացնել ինքնավստահությունը, ինքնագնահատականը: Աշխատանքի ընթացքում տրվում է հետևյալ հրահանգը. ի՞նչ ձեռքբերումներ կունենաք կոնկրետ պահի, եթե ունենաք ինքնավստահության բարձր մակարդակ: Ի՞նչ հույզեր կվերապրեք այդ պահին, եթե վստահ լինեք, որ կկարողանանք կրկնել նախորդ իրավիճակի ընթացքում վերապրած դրական հույզերը, որոնք Ձեզ անհրաժեշտ են եղել: Տրված հրահանգից հետո կիրառվում են իրար հաջորդող ներքոհիշյալ քայլերը:

1. Վերականգնե՛ք Ձեր ինքնավստահությունը: Մտովի ժամանակի մեջ հետ վերադարձե՛ք այն պահը, որի ընթացքում Ձեր ինքնավստահությունը եղել է ամենաբարձր կետում: Վերապրե՛ք այս պահը մանրութներով՝ փորձելով վերհիշել ու վերապրել, թե այդ պահին ինչ եք տեսել և լսել:

2. Գծե՛ք «կատարելագործման շրջանը»: Կենտրոնում պատկերացրե՛ք ձեզ: Ի՞նչ գույնով կներկեր շրջանակը: Ի՞նչ ձայնով կհնչեր շրջանակը, եթե կարողանար ձայն հանել: Ի՞նչ էներգետիկա ունի: Երբ շոշափելիորեն կզգաք, որ ուժեղ եք և հասել եք առավելագույն արդյունքի, դո՛ւրս եկեք այդ շրջանակից: Շրջանակում թողե՛ք Ձեր զգայունությունները:

3. Ընտրե՛ք որևէ «կող»՝ պայմանական գրգռիչ: Պատկերացրե՛ք, որ Դուք առավել ինքնավստահ եք, քան մինչև գործողության սկիզբը: Փորձե՛ք տեսնել, լսել, թե ինչ է կատարվում Ձեր շուրջը: Որպես կողային նշան կարող է լինել ցանկացած իր կամ խոսք՝ ուղղված Ձեզ:

4. Մտովի ստեղծե՛ք կապեր, տարբեր «կողային պահերի»՝ պայմանական գրգռիչների միջև ստեղծե՛ք առնչություններ: Նորից մտե՛ք Ձեր գունային շրջանը, ձե՛ռք բերեք ինքնավստահություն: Իսկ հիմա պատկերացրո՛ւ՝ ինչ կլինի, եթե հետո նորից որևէ խնդրի շուրջ ունենաք տագնապ, ինչպես կնկարեք դա անգամ այս դեպքում, երբ հաղթահարել եք նախորդ իրավիճակը:

5. Մտուգե՛ք արդյունքները: Նորից դո՛ւրս եկեք շրջանից՝ այնտեղ թողնելով ձեր ինքնավստահությունը: Մտովի նորից վերապրե՛ք ապագա տագնապը: Դուք կնկատեք, որ ինքնավստահությունը եկել է մեխանիկորեն: Դուք Ձեզ զգում եք ապահով, ինքնավստահ, բայց չե՞՞ որ դեռ այդ մտածածին տագնապը չկա: Պատկերացրե՛ք՝ նորից հայտնվեցի՞ք կատարելագործման շրջանում: Սա արդեն երկրորդ փուլն է: Պատկերացնելու համար անհրաժեշտ է ժամանակ՝ կատարելագործման շրջանում հայտնվելու համար: Եթե ինքնավստահություն չի լինում, պետք է մի քանի անգամ կրկնել ըստ փուլերի՝ ամրապնդելով պայմանական ու ոչ պայմանական գրգռիչները, եթե հաջողվեց, ապա կանցնենք երրորդ փուլ: Կանգնեք կամ նստեք աթոռին: Պատկերացրե՛ք, թե որ «կողը» (պայմանական գրգռիչը) ապահովեց Ձեր ինքնավստահության զգացողությունը:

Տեխնոլոգիան հաղորդակցման ընթացքում կարելի է կրկնել մի քանի անգամ: Հաղորդակցման ընթացքում տեխնոլոգիայի կիրառումն ենթադրում է տարիքային սահմանափակում: Ցանկալի է այն կիրառել դեռահասների հետ հաղորդակցման ընթացքում:

Սոցիալական մանկավարժը հաղորդակցման ընթացքում կարող է կիրառել ՆԼԾ բազային տեխնոլոգիաների վրա հիմնված «Կախարդական հարց» տեխնիկան, եթե երեխայի հետ հաղորդակցման ընթացքում նկատել է նրան անհանգստացնող հարց: Միջավայրը պետք է լինի տրամադրող: Տեխնիկան կիրառվում է երեխայի հետ անհատական հաղորդակցման ընթացքում. խմբային կիրառման դեպքում արդյունավետ չէ: Նախապատրաստական փուլում փորձում ենք հնարավորինս օբյեկտիվ ախտորոշել անհանգստացող հարցը: Առաջարկում ենք երեխային հարմարավետ տեղավորվել և մեղմ ձայնով հրահանգավորում ենք. «Ենթադրենք առավոտյան եղել է հրաշք, քեզ անհանգստացնող հարցը անհետացել է, ինչպե՞ս կզգաս դու քեզ, ի՞նչ փոխվեց քեզ մոտ, ի՞նչ դրական հույզեր ապրեցիր: Շրջապատը տեսավ և համոզվեց, որ քեզ մոտ ամեն ինչ շատ լավ է...»: Հետագուովողը, տարբեր զգացումներ ունենալով, կփորձի փոփոխել իրավիճակը՝ հաղթահարելով անհանգստացնող պահը: Ըստ իրավիճակի փոփոխության՝ հաղորդակցվողները կարող են փոփոխել դրսևորվող վարքագիծը: Մ. Գրինդերն իր «ՆԼԾ-ն մանկավարժության մեջ» աշխատության մեջ հաղորդակցական մոդելների վերլուծության արդյունքում բնութագրում է վարքաբանական դրսևորումներն ըստ չափաբաժինների՝

1. մարմին (կեցվածք) – 50 % շարժումներ և դիրքեր,
2. շնչառություն – 100 % շնչառության տեմպը և ռիթմը,
3. ժեստեր – 100 %,
4. դեմք և աչքեր – 70 % ուղղորդված հայացք և դեմքի արտահայտությունը,
5. լեզու (ձայն) – 100 % խոսքի տեմպը և ձայնի տոնը:

«Միմիկները, շարժումները, երգը, միմիկան և վարքային դրսևորման այլ ձևերը մակերեսային հաղորդակցման ձևեր են, որոնք իրականում խորքային կառուցվածքների արտաքին դրսևորումներն են» [5,15]: Սոցիալական մանկավարժը հաղորդակցական մոդելում կիրառում է ոչ միայն խոսքային մոդելներ, այլև ոչ խոսքային: Ուշագրավ են ՆԼԾ տեխնիկաներում Վ. Սատիրի՝ սթրեսային իրավիճակներում կիրառվող կեցվածքային հաղորդակցման մոդելները [6, 391]: Վ. Սատիրը, բնութագրելով չորս տիպերը, դրանք ներկայացնում է երեք բաղադրիչով՝ խոսք, մարմին, ներքին զգացողություն.

1. խնդրող-քծնող կեցվածք *խոսքը* – հաղորդակցման ընթացքում հաղորդակցվողը ամեն ինչին համաձայն է՝ չունենալով սեփական կարծիք. «ի՞նչ էլ որ ասեք, ես համաձայն եմ... միայն թույլ տվեք լինել ձեր կողքին»: *Մարմինն* ընդունում է այնպիսի կեցվածք, կարծես անձը անօգնական է: *Չայնը* շատ ցածր է, խնդրող, աշխատում է միշտ դուր գալ, շարունակաբար ներողություն է խնդրում, *ներքին զգացողությունը* – մարդը իրեն զգում է ոչնչություն, պատկերացնում է, որ իր գոյության համար անհրաժեշտ է այլ մարդու ներկայությունը: Հաղորդակցման նման մոդելում, երբ նկատվում է դերի այդպիսի դրսևորում, հաղորդակցվողը կարող է արագ հոգնել, նրա մոտ կառաջանա տհաճություն:

2. մեղադրող *խոսքը* – կիրառվում է այնպիսի բառապաշար, որն ընդգծում է անհամաձայնությունը. «դու ոչինչ չես կարող անել, ինչպես պետք է»: Կեցվածքում ընդգծված արտահայտվում է՝ «ես եմ կարգադրողը, որոշումներ ընդունողը»: *Ներքին զգացողությունը* – ես մենակ եմ և դժբախտ: Մեղադրող հաղորդակցվողը ամեն ինչից դժգոհ է: Ինքնագնահատականը բարձր է, մարդկանց նայում է վերևից, բոլոր խնդիրներն ու ձա-

խողումները վերագրում է դիմացինին: Դեմքի մկանները գրեթե միշտ լարված են, կարող է ունենալ արյան բարձր ճնշում, ձայնը ճնշող է, կտրուկ, խոսում է ձայնը բարձրացնելով: Շնչառությունը դառնում է մակերեսային, քթանցքները փոքր-ինչ լայնացած են: Աչքերի արտահայտությունը լարված է, հայացքը խոժոռ:

3. հաշվարկող *խոսքը* – մտածված, կշռադատված, նկատում է մանրունքները: *Մարմինը*՝ հանգիստ, առանց լարվածության, հիմնականում ձեռքերը ազատ են, առանց թափահարումների, հայացքը՝ գնահատող, ուշադիր, աչքերը՝ կկոցված: *Ներքին զգացողությունը*՝ այսպիսին է. «ես ինձ զգում եմ ապահով, հանգիստ»: Հաշվարկող հաղորդակցվողը կշռադատող է, զգացմունքները զուսպ են, հանգիստ, որոշումների կայացման ընթացում սառնարյուն: Խոսում է ընդգծված ձայնի չոր տոնայնությամբ: Հաղորդակցման ընթացում փորձում է կիրառել երկարաշունչ, փաստարկող նախադասություններ:

4. Մեկուսացված *խոսքը* – *բառերը* կարծես իմաստ չպարունակեն, ոչ էական են, վերաբերմունք չարտահայտող: *Մարմինը* – շարժումները անփույթ, նպատակային կենտրոնացում չի դրսևորվում: Հաղորդակցման ընթացքում հիմնականում անտարբեր է շրջապատի նկատմամբ: Իրեն ուղղված հարցերին հիմնականում տալիս է ոչ էական պատասխաններ: Քանի որ կենտրոնացում չկա, ձայնը կարող է հնչել բարձրաձայն կամ ցածրաձայն առանց պատճառի: Մեկուսացված հաղորդակցվողը կարծես անտեսանելի է, քանի որ նա հաղորդակցման ընթացքի, որակի վրա չի ներգործում: Սովորաբար հնչեցնում են խուսափող պատասխաններ, կամ կարող է հակադարձել հարցը՝ բուն իմաստին չհամապատասխանող: Այս տիպը փոփոխական բնույթով կիրառվում է՝ նախորդ երեքին հաջորդելով: Սոցիալական մանկավարժը հաղորդակցման մոդելում կիրառում է թվարկած տիպերը՝ յուրաքանչյուր դեպքում նախընտրելի դարձնելով համապատասխանը՝ ըստ իրավիճակի, խնդրի բնույթի, ակնկալվող արդյունքների:

Սոցիալական մանկավարժի կողմից կարող է արդյունավետ կիրառվել ՆԼԾ բազային տեխնոլոգիաներից «ճոճքը»: Այն հնարավորություն է տալիս հաղորդակցման ընթացքում փոխելու հետազոտվողի վարքագիծը (անհրաժեշտ է երեխայի համաձայնությունը), կարող է շտկել վնասակար սովորույթները: Տեխնիկայի կիրառման արդյունքում վարքագծային բացասական դրսևորումները փոխարինվում են նոր դրական ուղղվածությամբ: «Ճոճք» տեխնոլոգիան բաղկացած է երեք բաղադրիչներից՝ 1. բանալու սահմանում (բանալին կարող է լինել ներքին, արտաքին և ասոցացվող), 2. ռեսուրսային կերպարի ձևավորում, երբ տրվում են որակական դրական բնութագրումներ, 3. արմատական փոփոխություններ կերպարում և վարքագծում [7,166]:

Արհեստական բանականության ստեղծման պայմաններում հաճախ ենք քննարկում ուղեղի հնարավորությունները: Եթե ուղեղը դիտարկենք յուրահատուկ համակարգիչ, իսկ մտքերը կարողանայինք ծրագրավորել, ապա կկարողանանք ակնթարթային փոխել մտքերի ուղղվածությունը, զգացմունքները, ժամանակի ընթացքում՝ նաև վարքագիծը: Սոցիալական մանկավարժի հաղորդակցական մոդելի արդյունավետությունը ուղիղ համեմատական է դիպուկ ձևավորված նպատակից: Սահմանված նպատակը պետք է բավարարի 5 հիմնական չափանիշների.

1. պետք է լինի դրական,
2. բխի հետազոտվողի ներքին պահանջմունքներից,
3. հենվի զգայունությունների վրա (պետք է աշխատեն բոլոր անալիզատորները),
4. լինի կոնկրետ,

5. Էկոլոգիապես ճշգրիտ, այսինքն՝ նոր սահմանված նպատակները չպետք է հակասեն նախորդներին կամ խմբի նպատակներին:

Որքան էլ ուղենիշային սահմանենք նպատակը, պահպանենք հետևյալ սկզբունքները [8,192].

- «մի՛ վնասիր»,
- ընդունել մարդուն այնպիսին, ինչպիսին որ նա կա,
- պահպանել գաղտնիությունը,
- հետևել երեխայի հետ փոխադարձ ազատության և վստահության չափանիշներին՝ պահպանելով որոշակի հաղորդակցման սահման,
- չի կարելի երեխայից իլել սեփական արարքների համար պատասխան տալու իրավունքն ու պարտականությունը, այլ անհրաժեշտ է աջակցել և ուղղորդել,
- պահպանել կամավորության և բարի կամքի սկզբունքը,
- միշտ լինել պատրաստ բոլոր տեսակի խնդիրներ լուծելու համար:

Նման դիրքորոշումը հնարավորություն կտա առավել արդյունավետ իրականացնելու հաղորդակցումը:

Ամփոփում: Սոցիալական մանկավարժի հաղորդակցման միջանձնային մոդելներին վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ կախված կոնկրետ իրավիճակից՝ փոփոխվում են հաղորդակցման ուղիները, եղանակները, միջոցները: Սոցիալական մանկավարժ-երեխա հաղորդակցական մոդելում երեխայի ակտիվության, վարքագծային դրսևորումները պայմանավորված են սոցիալական մանկավարժի հաղորդակցման բնույթով, գործի-մացությամբ, ինչպես նաև հաղորդակցական խոսքային ու ոչ խոսքային ներգործությունների բնույթով, երկկողմանի հետադարձ կապերով:

APPLICATION OF FUNDAMENTAL TECHNOLOGIES OF NEURO-LINGUISTIC PROGRAMMING IN THE COMMUNICATION MODEL OF SOCIAL EDUCATORS

Ghazaryan Arevik

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Yerevan State University
Republic of Armenia
arev.ghazaryan@ysu.am*

Summary

Utilization of artificial intelligence in various fields is a challenge to be competitive in the professional domain. The imperative of the time is to enhance the professional knowledge, constantly improve the functions of specialists and train them, taking into account the interdisciplinary applications of various sciences, as well as the mastery and application of cutting-edge technologies. From this standpoint, the social pedagogue has its role, through the utilization of various technologies in the communication model in the course of consultations with the child, with the intention of enhancing the effectiveness of the activities. When we consider the further development of a social pedagogue in the context of integral sciences, it is necessary to master the technological components of related sciences, which will enable them to carry out their professional duties in a novel quality and format. The professional spheres of the activities of social pedagogues are multifaceted so the functions implemented by them are diverse. From this standpoint, the richer the methodological knowledge of the research specialist is, the greater the chances of success are, and the smaller the risks will be.

The functions of the social pedagogue will gain new levels of development in the professional arena, if they try to apply the knowledge of neuro-linguistic programming, as well as the components of fundamental technologies during their activities. Currently, neuro-linguistic programming is no longer a monopoly for the activities carried out by psychologists, psychiatrists, HRM specialists, doctors, and businesspeople. Through the application of various diagnostic, prognostic, preventive and art-therapeutic technologies, the social pedagogue partially involves components of fundamental neuro-linguistic technologies in their practice enabling them to carry out such activities more efficiently.

Keywords: *neuro-linguistic programming, functions of the social pedagogue, improvement cycle, non-verbal communication, fundamental technological components.*

РОЛЬ БАЗОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НЕЙРОЛИНГВИСТИЧЕСКОГО ПРОГРАММИРОВАНИЯ В КОММУНИКАТИВНОЙ МОДЕЛИ СОЦИАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

Казарян Аревик

кандидат педагогических наук, доцент кафедры педагогики,
Ереванский государственный университет,

Республика Армения
arev.ghazaryan@ysu.am

Аннотация

Применение искусственного интеллекта в различных областях – это вызов, позволяющий быть конкурентоспособным в профессиональной сфере. Веление времени – повышение профессионального акме, постоянное совершенствование функций специалистов и их переподготовка, принимая за основу междисциплинарные связи различных наук, освоение и применение новейших технологий. В этом плане не остается в стороне и социальный педагог, который использует различные технологии в коммуникативной модели во время консультации с ребенком, в надежде повысить эффективность своей деятельности. Насколько дальнейшее совершенствование социального педагога рассматривается в контексте интегральных наук, настолько возникает потребность в освоении технологических составляющих смежных наук, что позволит ему в новом качестве и формате выполнять свои профессиональные обязанности. Профессиональные сферы деятельности социального педагога многогранны и поэтому многообразны выполняемые им функции. При таком подходе, чем больше дополнен методический арсенал специалиста-исследователя, тем больше шансов на успех, тем меньше риски. Применение функций социального педагога выйдет на новый уровень развития в профессиональном акме, если он в процессе своей деятельности попробует применить знания по нейролингвистическому программированию, использовать компоненты базовых технологий. В настоящее время нейролингвистическое программирование /НЛП/ перестало быть монополией в деятельности психологов, психиатров, специалистов в области ЧР, врачей и бизнесменов. Применяя различные диагностические, прогностические, профилактические и арт-терапевтические технологии, социальный педагог в процессе своей практической деятельности частично включает компоненты базовых нейролингвистических технологий, которые позволяют осуществлять свою работу более эффективно.

Ключевые слова: нейролингвистическое программирование, функции социального педагога, период совершенствования, невербальное общение, базовые технологические компоненты.

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. Бендлер Р., Гриндер Д., НЛП, Структура магии, М., 2022.
2. Հարությունյան Ն. Շ., Ղազարյան Ա. Փ., Դուկասյան Լ. Հ., Սոցիալական մանկավարժություն, Երևան, 2017, էջ 167:
3. Ковалёв С.В., Основы нейролингвистического программирования. М. 1999, Источники: <https://psychosearch.ru/teoriya/nlp-for-what-you-can-use-and-wherefore-not>, НЛП, 2022.
4. Андреас С., Фолкнер Ч. и др., НЛП. Новые технологии успеха. М., 2001.
5. Дилтс Р., Моделирование с помощью НЛП. СПб., 2000.
6. Satir V., Peoplemaking, Science and Behavior Books, New York: 1974.
7. Нагдян Р., Введение в НЛП, Е., 2023.
8. Алмазов Б., Методика и технологии работы социального педагога, М., 2022.

Получено: 19.04.2024

Рассмотрено: 26.04.2024

Принято: 08.05.2024

Received: 19.04.2024

Reviewed: 26.04.2024

Accepted: 08.05.2024

© The Author(s) 2024

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 International License